



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De ingressu Sacerdotis ad Altare. II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

De ingressu Sacerdotis ad Altare. II.

Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit manu sinistra Calicem ut supra præparatum, quem portat eleuatum ante pectus, Bursam manu dextra super Calice tenens, & facta reuerentia Cruci, vel imagini illi, quæ in Sacristia erit, capite cooperto accedit ad Altare, b ministro cum Missali & alijs ad celebrandum necessarijs (nisi antè fuerint præparata) c præcedente superpelliceum induto. Procedit autem oculis demissis, incessu graui, erecto corpore. Si verò contigerit eum transire ante Altare maius, capite cooperto faciat ad illud reuerentiam: si ante locum Sacramenti, d genuflectat: si ante Altare, ubi celebretur Missa, in qua eleuatur vel tunc e ministratur Sacramentum, similiter genuflectat, & detecto capite illud adoret, nec antè surgat, quàm Celebrans deposuerit Calicem super Corporale.

a *Facta reuerentia.*] Hæc vox, quæ hoc loco primùm occurrit, reuerentia est nomen genericum, quod habet species, id est, inclinationem capitis, vel genuflexionem; poniturque in sequentibus Rubricis iuxta specificam significationem, quæ rei congruit cui fit reuerentia: quod semel dixisse, fit fatis. Et hoc loco reuerentia fit capite cooperto, & profundè, ex numero seq. inclinato. non enim verbum illud cooperto concordat tantum cum sequenti accedit, sed etiam cum præcedentibus. nec inconuenit, cum paulò post idem fieri præscribatur, quando transit Sacerdos ante Altare maius, in quo item Crux esse debet, iuxta Rubricam superiore in prima part. tit. 20. Cooperatum verò caput hoc loco significat cum birreto: quare de Regularibus non loquitur Rubrica, quos neque decet vti birreto, nisi sint Canonici Regulares.

Prima fit hoc loco de sacris imaginibus mentio; de quibus præclare scripsit Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 63.

b *Ministro cum Missali.*] Si Missale tantum gestandum erit, quod magis deceret, illud portet minister ambabus manibus erectum ante pectus, manus apponens angulis inferioribus eiusdem. ceterum sine ministro celebrari non debet, de Fil. Presbyt. tit. 17. cap. Proposuit. ex Alex. III. sub mortali, ex S. Thom. quest. 83. art. 5. ad 12. neque minister femina sit, Azor. lib. 10. c. 29. ubi fusius, ex cap. Inhibendum. de Cohabit. Cleric. ex Conc. Magunt. Vnus autem sufficit minister, ex Conc. Nanneten. cap. 30. apud Iuon. 3. p. c. 70. posset tamen excusare necessitas, vt sine ministro fieret Missa, & Sacerdos responderet sibi, vt ad Orate fratres, & ad Kyrie. vel prædiceret laico præsentibus quæ respondere debet, ne populus careat Missa, Suar. disp. 88. sect. 2.

c *Præcedente.*] Eodem modo incessente, vt mox dicitur de Sacerdote, oculis demissis, & incessu modesto, factis debitis reuerentijs Cruci in Sacristia, Altarique maiori simul cum Celebrante, à latere sinistro eiusdem paulò post eum.

d *Genusflectat.*] Cooperto adhuc capite, ne amota manu dextra cadat aliquid de Calice. Sacramento vero patente in Altari, cautè se gerat, dum amouet manum dextram ad detegendum caput, iuxta proximam Rubricam. neque incedat idcirco longius aperto capite, quod titulo maioris reuerentia. aliqui faciunt, sed minùs cautè, ob Calicem quem manu gestant.

e, *Ministratur Sacramentum.*] Eodem modo fiat, si expositum sit in Altari sanctissimum Sacramentum; vel

si aduertat in Altaribus minoribus adhuc esse post consecrationem Sacramentum. Hoc loco *similiter* significat quidem genuflexionem vnico genu; sed in elevatione Hostiæ vsque ad Calicis depositionem duobus genibus fit adoratio.

Si verò transeat ante Altare, in quo sit exposita solemniter Reliquia insignis Sancti, de quo fit Festum ibidem, conuenit, vt apertum caput inclinet illi profundè, in alijs Reliquiarum expositarum casibus habeatur ratio Altaris tantùm.

2. *Cùm peruenit ad Altare, stans ante illius infimum gradum, f caput detegit birretum ministro porrigit, & Altari, seu imagini Crucifixi desuper posita profundè inclinatur. Si autem in eo sit Tabernaculum sanctissimi Sacramenti, genusflectens debitam facit reuerentiam. Tunc ascendit ad medium Altaris: ibi ad cornu Euangelij sistit Calicem, extrahit Corporale de Bursa, quod extendit in medio Altaris, & super illud Calicem velo coopertum collocat, Bursam autem ad cornu Euangelij. Si in Altari paramenta accepit, hoc idem facit antequam descendat ab Altari vt Missam inchoet.*

f *Caput detegit.*] Sanctus Paulus 1. Cor. 11. Omnis vir orans velato capite, deturpat caput suum. dixerat autem paulò antè, Caput viri, Christus. Signum enim est libertatis, sicut in feminis & Sacerdotibus Hebræis velatio capitis indicium est seruitutis, & subiectionis. Nudo capite, quia non erubescimus, ait Tertull. lib. de Orat. Zacharias itaque Papa cap. Nullus. de Conf. Dist. 1. iussit, ne velato capite Sacerdotes adstarent Altari. peccaret autem, si absque iusta causa, & sine dispensatione, tecto capite, etiam pileolo, quis celebraret. Si verò necessitas adfit, & difficile sit petere dispensationem, vel non sæpè accidit, excusatur à peccato, Siluest. ver. Missa. 1.

quest. 2. §. 1. sed eo casu secretò celebrat, Nauar. de Celebrat. Miss. consil. 7. num. 1. & quamuis ibi concedat idem Nauar. posse reuouari antiquum ritum amictu caput Amictu, qui ante Albam assumitur; negat tamen, nisi incommodæ valetudinis gratia, Azor. sub. cap. 28. quest. 16.

Verùm Sedi Apostolicæ reseruata est hæc facultas concedendi pileoli vsum, tum ex Decrero, quod est Papale, & in Concilio Romano, tum ex praxi Romana. nam sacra Congregatio Cardinalium super negotia Episcoporum 2. Ian. 1590. & 17. Ian. 1595. concessit extra Canonem vsum pileoli Episcopo Fauencino; & respondit Archiepiscopo Vrbinati, eo non posse

posse vti sine licentia Sedis Apostolicæ. Idem sentit sacra Rituum Congregatio 31. Ian. 1626. & 24. April. eodem anno, ad Papam scilicet spectare hanc dispensationem.

Asserunt Doctores, dispensationem hanc (sine qua non sufficit iusta causa, vt dicitur in *Defectib. tit. 10. num. 1. Si celebrat*, inquit, *capite cooperto sine dispensatione*) fieri posse ab Episcopo; & id dicunt quidem, sed non probant. At Canon ille tam Episcopo quam Presbyteris prohibet, ne velato capite assistant Altari. An ergo Episcopus, cui fuit prohibitum à Papa, secum ipse & cum alijs dispensabit? Ioannes Andreas, post Hostiensem, in *c. 1. de Sup. neglig. Pral. in 6.* dicit notabile verbum (observante hoc Siluestro v. *Dispensatio. quæst. 13.*) vbi Canones, ait, imponunt legem ipsis Episcopis, non dispensat Episcopus, nisi hoc reperiatur concessum. & Romæ vidi pauperes gratis dispensatos à Summo Pontifice. Hinc prædictæ sacre Congregationes constanter remittunt ad Papam, vt dispense; & ita respondit rursus sacra Rituum Congregatio die 26. Feb. & 7. Aug. 1628. à quibus non decet dissentire Decretis.

g Tabernaculum. Hic prima mentio de Tabernaculo immobili SS. Sacramenti, quod appellatum est Pastophorium à *Clem. lib. 8. Const. Apost.*

3 Si est consecratusⁿ plures Hostias pro Communione facienda, quæ ob quantitatem super Patena manere non possint, locat eas super Corporale ante Calicem, aut in aliquo Calice vel ° vase mundo^p consecrato ponit eas retrò post Calicem, & alia Patena seu^q palla cooperit.

ⁿ Plures Hostias. Hoc est, particulas, ita dictas infra *tit. 10. nu. 6.* de qua voce vide *Baron. anno 57. num. 149.* vbi *Tertull. de Monogam. c. 11.* eas vo-

c. 13. hoc est Thalamus, ex *Hier. c. 40. in Ezech.* Ad formam columbæ fabricabatur illud ætate S. Basilij, ex *Amphiloc. in eius Vita*; item ex auro, vel argento, *ibid.* Armariolū ligneum erat, apud *Reverum S. Laur. de quo Duran. lib. 1. cap. 16.* Quod autem hic dicitur, *genustectens debitam facit reverentiam*, intellige vnico genu, vt alijs diximus.

h Ad cornu Evangelij sistit. An cornu nobilius prima vice Calicem excipit? sed reuera hoc fit, quia cornu Epistolæ occupatur à Missali.

i Extendit in medio Altaris. Solent multi acu pingere Crucem in Corporali circa oram, & in medio; & tunc congruit, vt latus illud ad anteriorem partem Altaris referatur, *Acta Mediolanen. Eccles.* Osculantur autem eandem Crucem osculaturi Altare, quod nec approbo, nec reprobo. Certè convenit, vt ora Corporalis oram Altaris tangat, vt manus intra Corporale post Consecrationem contineantur commodius.

l Velo coopertum. In anteriori parte lateat totus Calix, quousque, reuelato Calice, reuelentur propria passionis Christi mysteria, vt dicemus, cum de Offertorio. habet igitur mysterium velatus Calix.

m In Altari paraventa. Ex tolerantia hoc dicitur, deficiente Sacristia. & eo casu fiat, quod supra diximus *tit. 1.*

cat Buccellas, & *S. August.* Particulas. *Albaspinus* tamen explicat *Terrullianum in Notis ad eundem*, de elemosynis quæ pane erogato fiebant.

o Vase

o *Vase mundo.*] Id est Pyxide, infra titulo 10. num. 6. quam vocem usurpat sanctus Leo Papa ad Michael. Imperat. Ciborium etiam à cibo, quem continet, appellauit, & paruum Ciborium, sanctus Chrysostomus Homil. 42. in Acta Apostolorum. Turrim vocat, quæ à Diacono gestari poterat, fortasse ob formam, Gregor. Turonen. lib. 1. de Gloria Mart. cap. 86. frequentius Pyxidem, Symmachus Papa in lib. Pontificali. Area illustrationis Dei dicta est ab Hesychio apud Buleng. lib. 2. cap. 18.

p *Consecrato.*] Burchardus huius vocis est auctor hoc loco. latè tamen sumitur. hic consecratio pro simplici benedictione, quæ habetur in Ordine Romano, sine vnctione. decet enim

Pyxidem benedici saltè ut Corporale: & ab eo benedici potest, à quo & Corporale.

Nec est necesse, quòd sit eiusdem materiæ cuius est Calix, vel Patena; quia nullum Ius de hac re, Suarez 3. par. disputat. 81. sect. 7. qui monet, in vase inferioris materiæ, carente etiam auro lito, includendum esse aliud vas lineum simile Corporali, ob reuerentiam tanti Sacramenti. sed melius est, linire auro vas interius, ad dignoscenda & colligenda fragmenta; &, experienciâ teste, amyllum, quo linum illud imbuitur, generare solet animalia quædam minuta in Pyxide.

q *Palla cooperit.*] Si Pyxis proprium habet operculum, eodem tegatur.

4 *Collocato Calice in Altari, accedit ad cornu Epistola, Missale super cuspino aperit, reperit Missam, & signacula suis locis accommodat. Deinde rediens ad medium Altaris, facta primùm ^r Cruci reuerentia, ^s vertens se à cornu Epistola, descendit ^t post infimum gradum Altaris, ut ibi faciat Confessionem.*

Apertio libri ad Sacerdotem spectat, qui repræsentat Agnum aperientem librum, Apocal. 5. ex Innoc. III. lib. 2. cap. 3.

r *Cruci reuerentia.*] Cum capitis inclinatione, quod in sequentibus obserua: & fit semper profunda, ut supra num. 2. dictum est.

Multi addunt similem Cruci reuerentiam collocato Calice in Altari, antequam accedant ad librum aperiendum. qui ritus placet, uti valde pius, & habetur in libello de Cerim. Missæ edito Romæ 1628. eò quia

fit post actionem circa Calicem, quæ moram habet.

t *Vertens se à cornu Epistola.*] Sensus horum verborum est iuxta motum naturalem, qui clariùs describitur infra tit. 5. num. 1. cum Celebrans dicitur est Dominus vobiscum; & militat in vtroque casu eadem ratio motus à dextra Sacerdotis, quæ est sinistrum latus Altaris.

u *Post infimum gradum.*] Non supra gradus, sed in plano Cappellæ, ad humilitatem coram Deo magis indicandam.

5 *In Missa solemni ^u Missale apertum super Altare, Calix verò ^v & ^x alia necessaria præparantur ^y in Credentia cooperta lineo, antequam Sacer-*

Sacerdos veniat ad Altare. Ipse autem² procedit cum Diacono & Subdiacono, qui capite cooperto, simul cum eo tenent manus iunctas ante pectus, ² Acolythi verò ante eos deferunt candelabra cum candelis accensis, quæ deinde^b collocantur super Credentia: & cum pervenerit ad infimum gradum Altaris, ibi medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris, ^c antequam ascendat ad Altare, facit cum ipsis (vt infra) Confessionem.

Ritus & Cærimoniarum in Missa solemnè servandæ patius in Rubricis Missalis sunt descriptæ; tum quia de his in Cærim. Episcoporum paulò ante Missalis recognitionem actum erat satis; tum quia minutiora perfecti, non videbatur in Missali peropportunum. Quare, ne quid in his nostris Commentarijs sacrorum Rituum studiosiores desiderent, addam suis locis non pauca, imò plurima, quæ in Congregatione habita super Missalis recognitione, sub Clemente VIII. me quoque præsentè, declarata fuerunt, adnotata iam magna ex parte in Cærimoniali Congregationis nostræ, multo cum labore nostro, & iussu Capituli Generalis nostri, eiusdemque auctoritate approbato, & edito anno 1607.

Illud autem primò admonebo, Missam solemnè, de qua hîc loquimur, dici in Rubric. Principalem, & Conventualem. Publicam vocat *Ordo Romanus* titulo de *Dedicat. Eccles. & Concil. Vassens. l. c. 2.* Canonicam, *S. Gregorius in lib. Capitulari. c. 45.* Generalem, *Microl. c. 45.* tum eam fuisse antiquiorem priuata, vt ex *Dion. de Eccles. Hier.* colligitur, & *Clemente in Constit. Apostolicis.* nam Baronijs anno tantù 418. Missæ priuatæ novit originem.

Ea verò est solemnè hoc loco, quæ in Festis solemnioribus cantatur, in qua nihil omittitur quod ad solemnè-

tatem indicandam spectat: nam in profestis cantantur quidem Missæ cum Ministris; sed aliquando absque incensatione Altaris & Chori, sine Credentia, sine osculo pacis, quæ tolerantur potius, quàm conceduntur, in Collegiatis (aiunt) vt inter Festa & profesta appareat differentia. quo casu Subdiaconus portat Calicem, Diaconus librum de Sacristia ad Altare. Hic, deposito & aperto libro, descendit ad Celebrantem, cum quo Confessionem facit; & interim Subdiaconus, explicato Corporali, collocat Calicem in medio Altaris, quod etiam innuitur *infra tit. 7. num. 9.* initio eodemque modo; finita Missa, reuertuntur in Sacristiam. Toleranda hæc sunt potius quàm concedenda, & de his non scribimus, quæ minùs approbamus.

u *Missale apertum super Altare.*] Per Cærimoniarium aut Sacristiam poni debet, antequam Celebrans incipiat Confessionem, si minùs illud, antequam veniat ad Altare, collocatum fuerit: quia etiam in Missa priuata aperitur Missale ante Confessionem.

x *Alia necessaria.*] Nimirum Missale vnum, seu duo, pro Epistola & Evangelio cantandis, Velum longum pro Subdiacono, Pellicula cum vrceolis & manutergio, Calix cum Purificatorio, Hostia in Patena, Pala, Velo, Bursa cum Corporali. Ca-

lix autem erit in medio Credentiæ, cetera hinc inde.

y *In Credentia cooperta linteo.*] Erit hæc brevis, demissa, simplex, à latere Epistolæ, sine gradibus, sine Cruce, vel imaginibus, cooperta linteo, vsque ad terram vndequaue pendente, *Carimonia. Episcop. lib. 1. cap. 12.*

z *Procedit cum Diacono, &c.*] Antequam exeant è Sacristia, Celebrans imponat capite aperto incensum in Thuribulum, ministrante Diacono nauiculam, & Thuriferario Thuribulum, cum benedictione, eo modo profusus qui describitur *infra tit. 4. num. 4.* & nos ibidem exponemus. Thuriferarius autem portans Thuribulum manu dextra, in anulum quidem maiorem pollice immisso, anulum verò catenæ mediæ, siue operculi, annulari digito sustentans, & nauiculam, illius scilicet pedem, sinistra manu tenens ita, vt pars, quæ aperitur, à parte exteriori sit, non pectus respiciat, præcedit ante omnes, sicut in sacris Processionibus. Diaconus & Subdiaconus, de quibus hîc, procedunt capite cooperato vnus post alium, *Hugo Victorin. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 14.* Pares autem cum Celebrante, si hic Pluuiiale sit indutus pro aspersione aquæ benedictæ, *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 30. & 31.*

a *Acolythi, &c.*] Latine Ceroferrarij, quorum ordo apud Baron. idem est ac Acolythorum, *anno 58. num. 70.* qui sint pares statura, vt aequalia in motu sint candelabra. Ferant autem eadem illi, ita vt, qui à parte dextrâ incedit, apponat dextram nodo candelabri medio, sinistram pedi eiusdem: & qui à sinistra incedit, è conuerso, sinistram nodo, dextram pedi. Si adsit Carimoniarius, procedit so-

lus post Acolythos, *Carimon. Episcop. lib. 2. cap. 3. in casu simili.*

b *Collocantur super Credentia.*] Ante confessionem, *Carim. Episc. lib. 2. cap. 8.* & collocantur accensæ in cornibus mensæ anterioribus, ad differentiam candelabrorum quæ collocantur in Altari, & vt vsui præstò sint Acolythi.

Birrera Celebrantis (qui dat Diacono suum) & ministrorum deponuntur à Carimoniario extra Credentiam super aliquod scannum, puta, vbi sunt tessuri, vel in alio loco decenti.

c *Antequam ascendat.*] Genuflectit, si in Altari est tabernaculum sanctissimi Sacramenti; vel, si non est, caput profundè inclinat Cruci, antequam incipiat Confessionem. Ministri verò omnes etiam Cruci, quæ in Altari est, genuflectunt in tota Missa, vt in *tit. 4. num. 7. expressè habetur.* Simile quid habes in Absolutione post Missam Defunctorum, in qua Diaconus genuflectit Cruci quam portat Subdiaconus; ergo genuflectunt Cruci inferiores Ministri, ad differentiam Celebrantis, ad Confessionem autem genuflectunt Acolythi, & Thuriferarius prope Credentiam. Carimoniarius si adest, genuflectit vbi vult, à latere commodiori ad functionem suam, cui neque stanti assignari potest certus locus in presbiterio, vt plurimum stabit à cornu Epistolæ.

Porrò Processio ante Missam antiqua est, & habetur in *Ordine Romano*, cum Acolythi candelabra & incensum portantibus; cuius mysteria, sicut & sequentium rituum, vno in loco collecta post finem Missæ totius indicabimus, vnâ cum Mysterijs Missæ priuatæ.

Si in hac Processione contingat transire

transire ante Altare sanctissimi Sacramenti, fiat, vt supra, in Missa priuata; sed Celebrans semper detegat caput, quia non gestat Calicem, & genuflectat medius inter ministros, qui & eadem cum eo præstare debent.

6 In Missa Pontificali omnia seruentur, vt in Pontificali & Cerimoniali Romano ordinatur: cuius Pontificalis ordinem Episcopus nunquam prætermittat, quandocumque cum Diacono & Subdiacono paratis celebrat.

Fortasse & nos dabimus in lucem proprias Notas in Rubricas Pontificalis & Cerimonialis Romanorum. Verùm de Missa Pontificali nihil habet amplius Pontificale modernum, post editionem Cerimonialis Episcoporum, in quo tradita est integra Pontificalis Missa: quare in præcedentibus & sequentibus, pro Pontificali intellige Cerimoniale Episcoporum.

De principio Missæ, & Confessione facienda. III.

1 Sacerdos cum primum descenderit ad infimum gradum Altaris, conuertit se ad ipsum Altare, vbi stans in medio, iunctis manibus ante pectus, extensis & iunctis pariter digitis, & pollice dextro super sinistrum posito in modum Crucis, (quod semper seruetur quando iunguntur manus, præterquam post consecrationem) detecto capite, facta prius Cruci vel Altari profunda reuerentia, vel, si in eo sit tabernaculum sanctissimi Sacramenti, facta genuflexione, erectus incipit Missam.

d Ad infimum gradum. Idem significat, quod infra dicitur num. 4. ante infimum gradum.

e Iunctis manibus.] Meminit Nicol. Roman. Pontif. ad Conf. Bulgarorum rescribens, de constrictis ante pectus manibus in oratione; & ait, fieri humilitatis gratia, quia in Evangelio (Matth. 22. ligatis manibus) reproborum manus ligari reperiuntur, quasi dicat orans: Domine, ne ligari manus præcipias, quia ecce iam eas ligavi, & ecce in flagella pa-

ratus sum. Hac ille. Item iunctio manuum deuotionem significat, Durand. lib. 4. cap. 7. supplices etiam manus indicant, supplicio destinatas esse.

f Pollice dextro super sinistrum posito in modum Crucis.] Ita Burchardus, Quadrat iunctioni manuum, secundum prædicta: nam forma hæc & signum Crucis excitant ad humilitatem & deuotionem; & videtur hoc ritum quasi formari nodus vinculi manuum, de quo paulò antè.

2 Si celebraturus sit coram Summo Pontifice, sistit se in infimo gradu Altaris à cornu Euangelij ante ipsum Pontificem, vbi genuflexus expectat: accepta benedictione erigit se, & stans aliquantum versus